

Mánudaginn 21. maí 1979.

Nr. 181/1978. **Ákærvaldið**

(Bragi Steinarsson, settur vara-
ríkissaksóknari)

gegn

Jóni Ellert Stefánssyni

(Þorvaldur Lúðvíksson hrl.).

Fjárdráttur. Opinberir starfsmenn.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Armann Snævarr, Benedikt Sigurjónsson, Björn Sveinbjörnsson, Logi Einarsson og Magnús P. Torfason.

Eggert Óskarsson, fulltrúi sýslumannsins í Rangárvallasýslu, hefur kveðið upp hinn áfrýjaða dóm.

Af hálfu ákærvalds er krafist staðfestingar á refsíákvörðun héraðsdóms og að ákærði verði dæmdur til greiðslu skaðabóta ásamt vöxtum, svo sem síðar verður greint. Þá er þess krafist, að ákærði verði dæmdur til greiðslu alls sakarkostnaðar fyrir báðum dómum.

Fyrir Hæstarétt hafa verið lögð fram allmörg ný gögn, þ. á m. endurrit af framhaldsprófum í máli þessu, er háð voru 14. og 16. þ. m. Í fyrra þinghaldi komu fyrir dóm Ólafur Karlsson, aðalendurskoðandi Póst- og símamálastofnunar, og Engilbert Sigurðsson, skrifstofustjóri sömu stofnunar. Staðfestu þeir skýrslur endurskoðunardeildar, sem þeir unnu að og raktar eru í héraðsdómi.

Við framhaldspróf málsins hinn 16. þ. m. kom ákærði fyrir dóm. Voru þá bornir undir hann mánaðarreikningar póst- og símstöðvarinnar á Hvolsvelli yfir tímabilið frá júní 1973 til og með október 1975. Gerði hann engar athugasemdir við reikninga þessa. Tók hann fram, að hann hefði ávallt talið í sjóði við hverja skilagrein (mánaðarreikning) og það væri einungis varðandi óinnheimta símareikninga, sem hann hefði fært upp tölur án talningar. Gat hann þess jafnframt, að hann teldi, að fé það, sem sjóðsvöntuninni næmi, hefði

hvorki komið í sjóð póst- og símstöðvariunar né í sína vörslu. Eru framburðir ákærða að öðru leyti svo og aðrir málavextir raktir í héraðsdómi.

Fyrir Hæstarétt hefur verið lagt fram afrit af ráðningarbréfi ákærða sem stöðvarstjóra á Hvolsvelli. Samkvæmt því er hann ráðinn til þessa starfa hinn 1. ágúst 1966, svo sem getur í héraðsdómi.

Ákærði vefengir ekki, að sjóðsvöntunin nemi 2.108.344 krónum, svo sem í ákæru getur, og þykir nægilega sannað, að ákærði hafi gerst sekur um fjárdrátt. Varðar brot hans við 1. mgr. 247. gr., sbr. 138. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, en ákærði var opinber starfsmaður, er hann framdi brot sitt. Þykir refsing hans hæfilega ákveðin í hinum áfrýjaða dómi.

Við framhaldspróf málsins hinn 14. þ. m. var þess krafist af hálfu Póst- og símamálastofnunar, að ákærði yrði dæmdur til greiðslu skaðabóta að fjárhæð 1.765.762 krónur ásamt 13% ársvöxtum frá 24. september 1975 til 21. nóvember 1977, 16% ársvöxtum frá þeim degi til 21. febrúar 1978 og 19% ársvöxtum frá þeim degi til greiðsludags. Er eftirfarandi grein gerð fyrir fjárhæð höfuðstóls kröfunnar:

„Sjóðshalli, sem fram kom við uppgjör	
24.09 1975, á póst- og símstöðinni Hvolsvelli kr. 2.108.344,-	
Til frádráttar komi inneign á sparisjóðsbók, sem geymd er hjá sýslumannsembættinu á Hvolsvelli	— 59.424,-
Einnig komi til frádráttar óuppgert orlof Jóns Stefánssonar (95 dagar á verðlagi okt. 1975)	— 283.158,-

Upphæð alls kr. 1.765.762,-“.

Í þinghaldi hinn 16. þ. m. samþykkti ákærði kröfu þessa, eins og hún er sett fram. Verður hún því að öllu leyti tekin til greina. Dæma ber ákærða til að greiða allan kostnað sakarinnar bæði í héraði og fyrir Hæstarétti, þar með talin sak-

sóknarlaun til ríkissjóðs, samtals 180.000 krónur fyrir báðum dómum, og málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns í héraði og fyrir Hæstarétti, samtals 200.000 krónur.

D ó m s o r ð:

Ákvæði hins áfrýjaða dóms um refsingu ákærða, Jóns Ellerts Stefánssonar, á að vera óraskað.

Ákærði greiði Póst- og símamálastofnuminni 1.765.762 krónur ásamt 13% ársvöxtum frá 24. september 1975 til 21. nóvember 1977, 16% ársvöxtum frá þeim degi til 21. febrúar 1978 og 19% ársvöxtum frá þeim degi til greiðsludags.

Ákærði greiði allan kostnað sakarinnar bæði í héraði og fyrir Hæstarétti, þar með talin saksóknarlaun til ríkissjóðs, 180.000 krónur, og málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Þorvalds Lúðvíkssonar hæstaréttarlögmanns, 200.000 krónur, hvort tveggja fyrir báðum dómum.

Dómi þessum ber að fullnægja með aðför að lögum.

Dómur sakadóms Rangárvallasýslu 16. desember 1977.

Mál þetta, sem dómtekið var að loknum munnlegum málflutningi hinn 11. nóvember 1977, er höfðað með ákæru ríkissaksóknara, dags. 9. ágúst 1977, fyrir sakadómi Rangárvallasýslu á hendur Jóni Ellert Stefánssyni, Hlíðarvegi 19 á Hvolsvelli, fæddum 30. nóvember 1934 í Reykjavík, fyrir fjárdrátt í starfi stöðvarstjóra Pósts og síma á Hvolsvelli með því að draga sér úr sjóði stöðvarinnar samtals kr. 2.108.344, einkum á tímabilinu frá 19. júní 1973, er sjóðsvöntun var talin kr. 23.039, og 24. september 1975, er sjóðsvöntun reyndist samkvæmt uppgjöri nema framangreindri upphæð kr. 2.108.344.

Ákærði hélt eigi sjóðdagbók í bókhaldi stöðvarinnar, og fjárdrætti sínum, eins og hann var um hver mánaðamót á framangreindu tímabili, leyndi ákærði jafnan í mánaðaruppgjörum sínum til Pósts og síma með þeim hætti að tilgreina heildarfjárhæð ógreiddra símareikninga hærri en vera átti og évallt þannig, að jöfnuður næðist.

Atferli ákærða telst varða við 247. gr., sbr. 138. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

Þess er krafist, að ákærði verði dæmdur til refsingar og til greiðslu skaðabóta og alls sakarkostnaðar. Ákærði, sem kominn er yfir lögaldur sakamanna, hefur sætt kærnum og refsingum sem hér segir:

1954 2/11 í Reykjavík, sátt, 100 kr. sekt fyrir ölvun og óspektir.

1955 29/7 í Reykjavík, sátt, 100 kr. sekt fyrir ölvun á almanna-færi.

1955 17/11 í Reykjavík: Dómur: 1.600 kr. sekt, sviptur ökuleyfi í 6 mánuði, fyrir brot á áfengislögum og bifreiðalög-um, umferðarlögum og lögreglusamþykkt.

1960 7/7 í Reykjavík, sátt, 300 kr. sekt fyrir vanrækslu á að færa bifreið til aðalskoðunar.

1961 8/12 í Reykjavík, sátt, 300 kr. sekt fyrir óskoðaða bifreið.

1976 12/4 í Rangárvallasýslu: Dómur: 10 daga varðhald fyrir brot gegn 2. mgr., sbr. 4. mgr. 25. gr. umferðarlaga og 1. mgr. 24. gr. áfengislaga. Sviptur ökuleyfi í 1 ár frá 12. apríl 1976.

Málsatvik.

Hinn 10. október 1975 barst sýslumanni Rangárvallasýslu svohljóðandi bréf frá póst- og símamálastjóra:

„Við uppgjör á póst- og símstöðinni Hvolsvelli kom fram samkvæmt bókhaldsgögnum stöðvarinnar sjóðshalli að upphæð kr. 2.131.985.00, og hefur í því sambandi stöðvarstjóranum Jóni Stefánssyni verið veitt lausn frá störfum um stundarsakir frá og með 24. sept. 1975. Fylgir hér með skýrsla endurskoðunar Pósts og síma, og er óskað rannsóknar á máli þessu.

Síðan fjármál stöðvarinnar voru tekin af stöðvarstjóra, hefur komið í ljós, að hann hefur lagt tvær ávísanir inn á hlaupareikning sinn nr. 90 við Búnaðarbankann á Hellu, en ávísanir þessar eru gefnar út á Símsstöðina Hvolsvelli 25/9 og 26/9 og lagðar inn á fyrrnefndan hlaupareikning 30/9, framseldar af Jóni Stefánssyni með stimpli stöðvarinnar, svo að Jón hefur gert þessa hluti eftir að honum átti að vera að fullu ljóst, að hann gæti ekki komið fram í umboði stöðvarinnar. Er það ósk póst- og símamálastjórnarinnar, að þessi þáttur málsins verði rannsakaður nú þegar.

Fylgir hér með ljósrít af ofanefndum ávísunum. Hlaupareikningur nr. 90 var stofnaður á nafni stöðvarinnar af stöðvarstjóra, er síðan lét breyta honum á sitt nafn. Póst- og símamála-

stjórnin hefur því óskað eftir því við Búnaðarbankann á Hellu, að reikningnum verði þegar lokað, og er óskað eftir rannsókn á viðskiptum, sem farið hafa um þennan reikning.

Þá leggur póst- og símamálastjórnin áherslu á, að allir þættir þessa máls séu kannaðir og sérstaklega hvort gögn geti verið í höndum Jóns Stefánssonar, sem skýrt geti sjóðshallann.“

Í skýrslu endurskoðunar Pósts og síma, sem dagsett er 7. október 1975 og undirrituð af Engilbert Sigurðssyni og varðar reikningsuppgjör póst- og símstöðvarinnar á Hvolsvelli per 24. september 1975, segir svo:

„Dagana 15.—17. september s.l. kannaði ég undirritaður fjárreiður og reikningshald póst- og símstöðvarinnar á Hvolsvelli, og kom þá fram halli, sem nam um 490 þús. kr., og var það miðað við, að ófærðar athugasemdir væru um 250 þús. kr., en reikningar stöðvarinnar fyrir mánuðina maí, júní, júlí og ágúst voru þá óendurskoðaðir.

Strax að þessari niðurstöðu fenginni var endurskoðun reikninganna hraðað, og jafnframt var viðskiptareikningur stöðvarinnar hjá bókhaldi Pósts og síma gerður upp og borinn saman við mánaðarreikningana. Við þessa endurskoðun hækkuðu skuldir vegna ófærðra athugasemda úr kr. 246.903,- í kr. 1.452.686,-.

Þann 24. september var aftur gert upp á stöðinni, og fór þá fram gagngerð úttekt á fjárreiðum hennar í hendur Jakobs Tryggvasonar, sem falin hefur verið stjórn stöðvarinnar til bráðabirgða. Við þetta uppgjör voru öll gögn, sem fundust á skrifstofu stöðvarinnar, athuguð með tilliti til þess að reyna að ná fram öllu því, er áhrif gæti haft á uppgjörið. Við þessa leit komu fram fleiri liðir, sem ekki höfðu verið taldir til tekna, og má þar t. d. nefna áfyllingu á frímerkjavel útibús Landsbanka Íslands í júní, ágúst og september 1975, að upphæð kr. 50.000,- hver, eða samtals 150.000,-.

Jafnframt bættust við skuldir vegna ótekjufærðra stofn- og afnotagjalda af sínum, sem höfðu verið tengdir, en ekki tilkynntir viðkomandi deildum. Reikningsyfirlit yfir uppgjörið fer hér á eftir:

TEKJUR:	kr.	kr.
Afnotagjöld af sveitasíma	231.725,-	
Afnotagjöld nýrra síma, aukaskrá	38.686,-	270.411,-

Afnotaggjöld af aukabúnaði:

Aukabúnaður sveitasíma	7.185,-	
Aukabúnaður nýrra síma, aukaskrá	907,-	8.092,-
Stofngjöld		148.680,-
Flutningsgjöld		18.400,-
Símtöl innanlands		354.377,-
Símskeyti innanlands		34.094,-
Símskeyti til útlanda		3.100,-
Útvarpsauglýsingar		127.445,-
Samúðarskeyti		2.400,-
Söluskattur		163.544,-
		1.130.553,-

Innborgaðar póstávísanir:

Tímabilið 1.—10. september	714.414,-	
Tímabilið 11.—20. september	1.328.431,-	
Tímabilið 21.—25. september	842.732,-	2.885.577,-

Innborgað gíró		412.186,-
Seld frímerki		24.045,-
Seld sparimerki		270.962,-
Meðteknir radiótækjareikn. skv. bréfi 29/7		27.128,-
Innborguð húsaleiga		3.100,-
Lífeyrissjóður		3.204,-
F.Í.S. gjald		754,-
Boxatekjur 21.—25. september		8.219,-
Ófærðar athugasemdir endurskoðunar		1.452.686,-
Vaxtatekjur samkv. útskrift Lands-		
bankans per 31. des. 1974	14.661,-	
÷ debit vextir 30/6 '75	÷ 8.474,-	
÷ debit vextir 29/8 '75	÷ 2.582,-	3.605,-
Áfyllingar á frímerkjavélar		150.000,-
Sjóður samkvæmt ágústreikningi		- 1.773.493,-
		8.145.512,-

GJÖLD:	kr.	kr.
<i>Útborgaðar póstávísanir:</i>		
Tímabilið 1.—10. september	422.243,-	
Tímabilið 11.—20. september	178.310,-	
Tímabilið 21.—25. september	- 47.300,-	647.853,-
Útborgaðar útlendar póstávísanir		3.400,-
Útborgað gíró		210.957,-
Endurgreidd sparimerki		80.512,-
Boðsendingar í júlí og ágúst	1.610,-	
Boðsendingar í ágúst og september	2.410,-	4.020,-
Oftalin seld eyðublöð		2.043,-
Jón Stefánsson, septemberlaun		75.397,-
Innleyst svarmerki		20,-
Sendir peningar 13/9		700.000,-
<i>Greiddir reikningar:</i>		
Fyrir úðun á trjágarði	650,-	
Fyrir flugnaeitur	1.281,-	
Fyrir sjúkrakassa	506,-	
Fyrir veggfóður	555,-	
Fyrir tékkhefti	600,-	
Fyrir steypu í mastursundirstöður	697.800,-	
Fyrir fæði símamanna á Hótel Hvoli	22.775,-	
Hótel Hvoli	29.200,-	753.367,-
		2.477.569,-
Óinnheimtir símareikningar	1.937.459,-	
÷ innborgun frá Jóni Einarssyni, sími nr. 5178, með tékkum, sem taldir eru í sjóði	÷ 105.000,-	1.832.459,-
Óinnheimtir radiótækjareikn.		20.059,-
Bankainnistæða		1.151.957,-
Sjóður		531.483,-
		6.013.527,-
Mismunur — sjóðshalli		2.131.985,-
		8.145.512,-

Auk þeirrar vöntunar, sem hér kemur fram, skuldar stöðvarstjórinn símareikninga fyrir samtals kr. 65.264,-, en þeir eru taldir meðal óinnheimtra reikninga á meðfylgjandi skrá.

Sjóðsyfirlit per 24. september 1975:

Tékkar:

Útgefinn 9/11 1974 af Jóni Einarssyni bónda, Hvolsvegi 26	55.000,-
Útgefinn 8/2 1975 af sama	50.000,-
Útgefinn 28/6 1975 af Sigurlaugi Brynleifssyni, kennara, Laugalandi, Holtum	115.000,-
Aðrir tékkar, útgefnir 23. og 24. sept. 1975	71.295,-
	291.295,-

Seðlar	135.700,-
Franskir frankar 500 á 37/-	18.500,-
Mynt í afgreiðslukassa	2.467,-
Mynt í pokum	3.350,-
Frímerki í afgreiðslukassa	7.109,-
Peningar í boxakassa	5.573,-
Frímerki	630,-
Skuld bréfhirðingarinnar í Skarðshlíð	10.350,-

Kvittanir fyrir greiðslum upp í laun:

Alda Vigfúsdóttir	20.000,-	
Kristjana Jónsdóttir	7.000,-	27.000,-

		501.974,-
Skuldir launþega vegna athugasemda endurskoðunar við fyrri launagreiðslur		29.509,-
		531.483,-

Skuldir launþega vegna athugasemda og fyrirframgreiddra launa voru dregnar frá launagreiðslum í lok september.

Sigurlaugur Brynleifsson innleysti framangreinda ávísun að upphæð 115.000,- kr. þann 28. september 1975. Bréfhirðingin í Skarðshlíð greiddi sína skuld fyrir septemberlok.

Ávísanir útgefnar af Jóni Einarssyni eru ennþá óinnleystar, en af samtölum við hann má ráða, að það verði gert fljótlega. Að

sögn Jóns Stefánssonar stöðvarstjóra voru þessar ávísanir teknar sem innborganir inn á skuld vegna ógreiddra símareikninga, og engir reikningar voru látnir koma þar á móti. Þessvegna er andvirði þeirra kr. 105.000,- dregið frá heildarupphæð óinnheimtra símareikninga í uppgjörinu.

Það skal tekið fram, að niðurstaða þessa uppgjörs getur engan veginn talist endanleg, þar sem enn kunna að koma fram athugasemdir við viðskipti stöðvarinnar, sem geta breytt henni, og má í því sambandi nefna, að endurskoðun septemberreikninga er ekki lokið.“

Í skýrslu endurskoðunar Pósts og síma, sem dagsett er 5. júlí 1976 og undirrituð af þeim Ólafi Karlssyni og Engilbert Sigurðssyni, er gerð grein fyrir þeim athugasemdum, sem fram hafa komið eftir reikningsuppgjörið 24. september 1975 og hafa bein áhrif á niðurstöðu uppgjörsins.

Er skýrsla þessi svohljóðandi:

- „1. Athugasemd frá Póstgíróstofunni, dags. 18. 12. 1975. Skrá yfir útborgað gíró í júní 1975 hefur ekki verið færð á lista yfir útborgað gíró og ekki talin til gjalda í mánaðarreikningum:
Inneign kr. 213.878,00
2. Athugasemd endurskoðunar, dags. 28. 11. 1975, vegna uppgjörs Ástvaldar Bjarnasonar á viðskiptareikningi stöðvarinnar:
Inneign kr. 962,00
3. Athugasemd endurskoðunar, dags. 1. júlí 1976, vegna leiðréttingar við athugasemd, dags. 28. nóvember 1975, sem skráð er undir lið 2 hér að framan:
Inneign kr. 2.910,00
4. Athugasemd endurskoðunar, dags. 20. 06. 73, vegna vanfærðra afnotagjalda. Þessi athugasemd var ekki tekin inn í uppgjörið þann 24. september vegna þess, að Jón Stefánsson sagðist halda, að hann hefði leiðrétt þetta annars staðar, og bent á gögn, sem vert væri að athuga í þessu sambandi. Athugun, sem síðan hefur verið gerð á þessum gögnum, gef-

- ur ekki tilefni til að athugasemdinni sé breytt.
- Skuld kr. 32.972,00
5. Athugasemd endurskoðunar, dags. 11. 11. 75, vegna vanfærðs símtals við útlönd í júlí 1975. Þetta símtal hefur ekki verið fært til tekna í mánaðarreikningnum. Það var staðgreitt.
- Skuld kr. 3.610,00
6. Athugasemd endurskoðunar, dags. 06. 01. 76, vegna vantalinna seldra eyðublaða í september 1975. Birgðir voru skakkt fluttar á milli mánaða.
- Skuld kr. 1.900,00
7. Athugasemd endurskoðunar, dags. 06. 10. 75, vegna uppgjörs á birgðareikningi stöðvarinnar frá 1. janúar 1974 til 30. september 1975. Mismunur, sem þar kemur fram, liggur í því, að meðteknar birgðir hafa í nokkrum tilfellum verið vantaldar, og í öðrum tilfellum hafa birgðir ekki verið rétt færðar á milli mánaða.
- Skuld kr. 58.850,00
8. Athugasemd frá Póstgíróstofunni, dags. 5. júlí 1976. Gíróseðlaskrá nr. 4, dags. 26. mars 1974, yfir innborgað gíró, hefur ekki verið færð á lista yfir innborgað gíró og ekki talin til tekna í mánaðarreikningum. Þetta kom fram við endurskoðun Ragnars Á. Magnússonar, löggilts endurskoðanda, á reikningum stöðvarinnar og viðskiptum hennar við Póstgíróstofuna þann 2. júlí s.l.
- Skuld kr. 65.777,00
9. Í byrjun októbermánaðar s.l. sendi Jón Stefánsson Umferðarmálaskrifstofunni ávísun að upphæð kr. 31.000,00 til greiðslu á kröfum, sem honum hafði verið falið að innheimta. Með bréfi Seðlabanka Íslands, dags. 22. 10. 75, var þess krafist, að framseljandi innleysti ávísunina. Aðalgjaldkeri Pósts og síma greiddi Seðlabankanum upphæðina, og var

hún skuldfærð á viðskiptareikning Jóns Stefánssonar.

Skuld kr. 31.000,00

Niðurstaða framangreindra atriða verður þá þessi:

1. Inneign	kr. 213.878,00
2. Inneign	— 962,00
3. Inneign	— 2.910,00

kr. 217.750,00

4. Skuld	kr. 32.972,00
5. Skuld	— 3.610,00
6. Skuld	— 1.900,00
7. Skuld	— 58.850,00
8. Skuld	— 65.777,00
9. Skuld	— 31.000,00

Mismunur inneign kr. 23.641,00

Mismunur samkvæmt uppgjöri per 24.

september 1975 kr. 2.131.985,00

Frá dregst inneign vegna framangreindra

athugasemda kr. 23.641,00

kr. 2.108.344,00

Auk þess skuldar Jón Stefánsson símareikn-

inga á stöðinni á Hvolsvelli, samtals að upphæð kr. 65.264,00

Samtals kr. 2.173.608,00.“

Ef frá er talin persónuleg skuld Jóns Stefánssonar fyrir síma, reynist sjóðsvöntunin vera kr. 2.108.344, og er miðað við þá fjárhæð í ákæru.

Rannsókn máls þessa fyrir sakadómi Rangárvallasýslu hófst þegar hinn 10. október 1975.

Í upphafi beindist rannsóknin að notkun og meðferð ákærða á greiðslu, sem var í formi tveggja ávísana, samtals að fjárhæð kr. 57.416, sem gefnar voru út á símsstöðina Hvolsvelli 25. september og 26. september 1975, framseldar af ákærða með stimpli stöðvarinnar og lagðar inn á hlaupareikning nr. 90 við Búnaðar-

bankann, Hellu, hinn 30. september 1975, en ákærða hafði verið veitt lausn frá störfum um stundarsakir frá og með 24. september 1975.

Jafnframt laut rannsóknin að því á þessu frumstigi málsins að kanna fjárreiður, viðskipti og notkun ákærða á fyrrnefndum hlaupareikningi.

Hinn 10. október 1975 kom fyrir dóminn sem vitni Pálmi Eyjólfsson aðalbókari, starfsmaður á sýsluskrifstofunni, Hvolsvelli. Aðspurður skýrði hann svo frá, að um morguninn föstudaginn 26. sept. 1975 hafi ákærði komið til sín á sýsluskrifstofuna og óskað eftir því að fá greidda símareikningana. Til staðar voru hjá embættinu tveir ógreiddir símareikningar. Annar var að fjárhæð kr. 30.720 vegna lögreglustöðvarinnar á Hvolsvelli, en hinn að fjárhæð kr. 26.696 vegna embættisins. Mætti kvaðst þá þegar án frekari orðaskipta við ákærða hafa tekið fram tékkheftið og greitt þessa símareikninga snarlega, enda fannst mætta sem ákærði væri að flýta sér. Mætti kvaðst hafa gefið út tvær ávísanir vegna þess, að lögreglan hafi hjá embættinu sérstakan kostnaðarreikning. Mætti sagði, að ávísanirnar væru gefnar út um leið þann 26. sept. sl., enda þótt önnur sé dagsett degi fyrr, en þetta voru fyrstu ávísanirnar, sem mætti gaf út þann dag.

Mætta var kunnugt um, að ákærði hefði komið á sýsluskrifstofuna deginum áður þann 25. september 1975 til þess að fá þessa símareikninga greidda, en þá var mætti í manntalsþingaferðum í Holta- og Ásahreppum.

Hinn 13. október 1975 kom fyrir dóminn sem vitni Gunnar Líndal Hjartarson, útibússtjóri Búnaðarbanka Íslands, Hellu.

Hann skýrði svo frá, að hlaupareikningur nr. 90 hefði verið stofnaður 9. júní 1967 af ákærða f. h. Pósts og síma, Hvolsvelli, og hafi reikningur þessi alla tíð verið skráður á nafn Pósts og síma, eða allt þar til 15. september 1975, að ákærði hafi óskað eftir því, að reikningurinn yrði settur á sitt nafn. Ákærði óskaði eftir þessu símleiðis við bankann, og var orðið við þessari beiðni. Mætti sagði, að ákærði hefði rætt við gjaldkera bankans, Guðna Jónsson, um þetta og gefið upp sem ástæðu fyrir þessari breytingu, að Póst- og símamálastjórnin vildi aðeins hafa einn reikning. Mætti tók það fram, að fyrir all löngu hefði verið hringt til bankans af endurskoðanda Pósts og síma í Reykjavík og beðið um afrit af hlaupareikningi nr. 90. Jafnframt hafi þessi aðili látið að því liggja, að þessi reikningur væri óþarfur fyrir stofnunina og réttast að loka honum. Mætti sagði, að af bank-

ans hálfu hefði verið bent á, að koma þyrfti formleg tilkynning um þetta. Aðspurður sagði mætti, að samtal þetta hefði átt sér stað einhvern tíma á árinu 1974. Mætti sagði, að lokun reikningsins hefði ekki síðan komið til tals fyrr en ákærði hafi hringt þann 15. september 1975. Mætti upplýsti, að þegar reikningurinn var færður yfir á nafn ákærða, hafi innstæða á honum verið kr. 1.655.40, og var sú fjárhæð látin standa óhreyfð á reikningnum. Mætti sagði aðspurður, að svo sem ljósrit reikningsins bæri með sér, hefðu þrjár innborganir átt sér stað inn á reikninginn síðan, þann 29. sept. 1975 kr. 55.018, hinn 30. sept. s. á. kr. 57.416 og 2. október s. á. kr. 10.000. Mætti sagði, að sér væri kunnugt um það, að innborgunin þann 29. sept. þ. á., kr. 55.018, væri frá Kaupfélaginu Þór, Hellu. Innborgun 30. sept. þ. á., kr. 57.416, væri ávísanir merktar nr. 2 og 3 í máli þessu og innborgun 2. október þ. á. væri frá Rangárvallahreppi. Mætti skýrði frá því, að 10. október 1975 hefði sér borist boðsent bréf pósts- og símamálastjórnarinnar, þar sem óskað var eftir því, að hlaupareikningi nr. 90 yrði lokað, þar sem í ljós hefði komið, að ákærði hefði misnotað reikninginn, eftir að fjárráð voru af honum tekin. Mætti sagði, að með þessu bréfi hefði bankanum þá fyrst formlega borist vitneskja um það, að ákærði hefði verið settur af sem stöðvarstjóri. Mætti sagði, að reikningnum hefði verið lokað þennan dag, er fyrir lá staðfesting sýslumannsembættisins, að opinber rannsókn væri hafin vegna máls þessa. Mætti sagði, að ákærða hefði verið tilkynnt um lokunina með ábyrgðarbréfi samdægurs. Við lokun reikningsins, sagði mætti, að innstæða hefði verið 58.179.40, en ávísanir hafi borist síðan.

Sama dag kom fyrir dóm ákærði, Jón Ellert Stefánsson.

Ákærði var fyrst spurður um notkun sína á hlaupareikningi nr. 90 við útibú Búnaðarbanka Íslands, Hellu. Hann skýrði frá því, að aðalbankareikningur símstöðvarinnar á Hvolsvelli væri og hefði verið í útibúi Landsbanka Íslands, Hvolsvelli. Ákærði kvaðst hafa opnað hlaupareikning nr. 90 í bankanum á Hellu í júní 1967. Kvaðst ákærði ekki hafa haft samráð við forráðamenn Pósts og síma í Reykjavík um opnun þessa reiknings, og reyndar ekki heldur þá er hann opnaði reikninginn í Landsbankanum, Hvolsvelli, á sínum tíma. Ákærði tók það fram, að endurskoðun Pósts og síma hefði verið fullkunnugt um hlaupareikning nr. 90. Ákærði sagði aðspurður, að á árinu 1974 hefði borist ósk bréflaga frá Pósti og síma um það, að símstöðin hefði aðeins einn reikning. Ákærði kvaðst þó ekki

hafa komið því í verk að loka reikningnum, enda hafi hann verið sér og viðskiptavinum til hagræðis við innheimtu símgjalda. Reikningurinn hafi verið stofnaður til þess að gera viðskiptavinum, búsettum á Hellu og nærsveitum, auðveldara með að greiða afnotagjöldin með því að greiða beint inn á hlaupareikning nr. 90. Árið 1972 kom ný símstöð á Hellu og síðan hefur verið sérstakur stöðvarstjóri þar, og sagði ákærði, að eftir þann tíma hefði hlaupareikningur þessi verið miklu minna notaður og upp á síðkastið hafi Kaupfélagið Þór, Hellu, verið nánast eini viðskiptavinurinn í reynd, sem hafi greitt símagjöld nokkurra viðskiptavina sinna. Aðspurður um notkun sína á reikningnum fyrir Póst og síma sagði ákærði, að hann hefði ekki getið um hann á mánaðarlegum aðalreikningi stöðvarinnar, enda hafi hann þá yfirleitt verið með engri eða mjög lítilli innstæðu, en ákærði kvaðst yfirleitt hafa fyrir hver mánaðamót fært innstæðuna úr hlaupareikningi nr. 90 og inn á aðalreikning símstöðvarinnar í Landsbankanum, Hvolsvelli. Ákærði kvaðst stundum hafa greitt beint úr hlaupareikningi nr. 90 útgjöld vegna símstöðvarinnar, svo sem laun o. fl., en yfirleitt fært innstæðurnar beint yfir á aðalbankareikninginn. Aðspurður um, hvers vegna hann hafi látið setja hlaupareikning nr. 90 á sitt nafn þann 15. september 1975, sagði ákærði, að þá hefði verið byrjað að endurskoða bókhald símstöðvarinnar og hafi hann viljað koma í veg fyrir, að tilvist reikningsins kæmi fram, þar sem áður var búið að biðja um lokun hans. Ákærði sagði, að endurskoðun hefði leitt til þess, að hann hafi verið settur af fyrst um sinn frá 24. september 1975 og að fullu og öllu vikið úr starfi frá og með 10. október s. á. Aðspurður um ávísanirnar á dskj. nr. 2 og 3 skýrði ákærði frá því, að hann hefði líklegast þann 17. september þ. á. lagt inn á sýsluskrifstofuna reikninga samtals að fjárhæð kr. 57.416. Ákærði sagði, að reikningar þessir hefðu verið kvittaðir og búið að færa þá stöðinni til tekna og kæmu því fram sem greiddir við talningu þá, sem fram fór 24. og 25. sept. sl. Aðspurður hvers vegna hann hafi móttekið greiðslu þessara reikninga, eftir að búið var að víkja honum úr starfi, skýrði hann svo frá, að hann hefði nauðsynlega þurft að greiða umferðarmáladeild Pósts og síma andvirði hópferðaleyfa, sem hann hafði innheimt, samtals kr. 31.000. Ákærði sagði, að þeir hjá umferðarmáladeildinni hefðu mikið rekið á eftir sér með greiðslu þessa, og þar sem ákærði kvaðst hafa verið búinn að nota þá peninga í eigin þágu, hafi hann gripið til þess ráðs að

fá greitt andvirði fyrrnefndra símareikninga til þess að standa skil á skuld þessari. Ákærði kvaðst ekki hafa lagt upphæðina inn á hlaupareikning nr. 90 fyrr en þann 30. sept. 1975 vegna anna, en hann hafi þurft að aðstoða endurskoðendur. Ákærði kvaðst hafa sent umferðarmáladeild Pósts og síma ávísun að fjárhæð kr. 31.000 úr hlaupareikningi nr. 90 þann 8. október s. á., en fram til þess tíma hafði ákærði árangurslaust reynt að innheimta gjald fyrir hópferðaleyfi, kr. 17.000, af Baldvin Sigurðssyni, Eyvindarhólum, Austur-Eyjafjallahreppi, og síðan endursent þann reikning til umferðarmáladeildarinnar ásamt greiðslunni þann 8. október þ. á. Vanskil á skuld þessari hefðu komið sér illa gagnvart leyfishöfum, og kvaðst ákærði því hafa gripið til þessa úrræðis. Aðspurður um innlegg að fjárhæð kr. 55.018 þann 29. september 1975 sagði ákærði, að það væri greiðsla símagjalda, sem Kaupfélagið Þór hefði greitt. Innborgun 2. október s. á. sagði ákærði, að væri frá Rangárvallahreppi og greiðsla til sín persónulega fyrir neyðarsímaþjónustu að næturlagi. Aðspurður um þrjár úttektir, sem færðar eru út af reikningi nr. 90 þann 9. október þ. á., kvaðst ákærði aðeins muna eftir kr. 11.000, en hann hafi með þeirri ávísun greitt víxil í banka í Hafnarfirði. Víxill þessi var samþykktur af ákærða vegna teppakaupa á stofu í íbúð stöðvarstjóra. Um aðrar úttektir úr reikningnum kvaðst ákærði ekki muna fyllilega, en þó muni hann hafa keypt áfengi fyrir kr. 7.000 auk minni útgjalda í leigubíla. Með úttekt kr. 51.510 kvaðst ákærði hafa greitt reikning frá Kaupfélagi Rangæinga vegna Pósts og síma. Þennan reikning kvaðst ákærði hafa greitt, áður en hann var settur af til bráðabirgða.

Aðspurður sérstaklega um sjóðshalla þann, sem fram kemur í endurskoðunarskýrslu Pósts og síma, kvaðst ákærði ekki geta skýrt þessa sjóðsvöntun að svo stöddu, vegna þess að hann ætti eftir að fara í gegnum margvísleg gögn, sem honum hafi borist úr endurskoðun.

Aðspurður kvaðst ákærði ekki hafa dregið sér fé að yfirlögðu ráði.

Hinn 14. október 1975 kom fyrir dóminn sem vitni Ágúst Ingi Ólafsson, aðalgjaldkeri Kaupfélags Rangæinga, Hvolsvelli.

Aðspurður sagði mætti, að ákærði hefði fest kaup á hábakstól hjá Húsgagnaiðju kaupfélagsins á Hvolsvelli þann 10. september 1975. Reikning vegna stólsins hafi mætti svo fengið til innheimtu, og sagði mætti, að ákærði hefði komið til sín og greitt andvirði

stólsins, kr. 51.510, þann 19. sept. s. á. með ávísun frá Búnaðarbanka Íslands. Mætti kvaðst ekki vita annað en ákærði hefði keypt stól þennan til einkanota.

Sama dag kom ákærði, Jón Ellert Stefánsson, á ný fyrir dóm-inn. Aðspurður ítrekað um notkun tékka úr hlaupareikningi nr. 90, að fjárhæð kr. 51.510, viðurkenndi ákærði þá að hafa keypt stól fyrir andvirði hans af Kaupfélagi Rangæinga til eigin nota. Ákærði kvaðst ekki hafa munað eftir þessu, um svipað leyti hafi hann reyndar greitt Kaupfélagi Rangæinga reikning vegna mastursbyggingar fyrir Póst og síma og hafi sig ranglega minnt, að fyrrnefndur tékki hefði verið greiddur vegna þess. Ákærði kvaðst aðspurður ekki lengur hafa undir höndum nein gögn, hvorki stimpla né annað, er tilheyri símsstöðinni. Ákærði kvaðst engan aðgang hafa haft að neinu varðandi stofnunina eftir þann 4. október 1975, er endurskoðun var lokið.

Hinn 30. október 1975 kom ákærði aftur fyrir dóm-inn. Hann var ítrekað spurður út í ætlaða sjóðþurrð, en hélt fast við fyrri framburð sinn, að hann gæti ekki með neinu móti skýrt þennan sjóðshalla. Nánar aðspurður kvaðst hann þó hafa gert sér ljóst, að um halla var að ræða þegar í júlí 1975, og sagði ákærði, að hann teldi þann halla hafa numið á að giska ca kr. 600—700 þús. Ekki kvaðst ákærði hafa gert sér grein fyrir, af hverju þessi halli stafaði, og kvaðst ákærði ekki hafa verið bú-inn að kanna, í hverju þetta var fólgið, þá er endurskoðun fór fram í september þ. á., en þá hafi komið í ljós, að hallinn var mun meiri.

Aðspurður sagði ákærði, að öll fjármál og fjárreiður varð-andi símsstöðina hafi farið í gegnum sínar hendur, engir aðrir hafi komið þar við sögu. Hann upplýsti, að við daglega starfsemi væru tveir peningakassar í gangi, annar sé svonefndur síma-kassi fyrir staðgreiðslu og svo daglegur afgreiðslukassi fyrir póst- og símagjöld. Ákærði sagði, að símakassinn væri gerður upp daglega, sbr. fylginótur, en hinn kassinn væri gerður upp vikulega, þ. e. talið, ef unnt reyndist. Báðir þessir kassar falla undir sameiginlegan sjóð stöðvarinnar, sem kemur fram á mán-aðarlegum reikningi. Ákærði kvaðst að jafnaði hafa lagt inn-komna peninga inn á reikning Pósts og síma í Landsbankanum svona fjórum sinnum í viku. Hann sagði, að geymt hefði verið í peningaskáp stöðvarinnar ca 2—300 þús. yfirleitt, stundum meira, til að mæta daglegum þörfum. Aðspurður kvaðst ákærði ekki hafa tekið sér fé til eigin nota út úr rekstrinum eða lánað

öðrum. Þrátt fyrir ítrekaðar spurningar kvaðst ákærði ekki geta gefið viðhlítandi skýringar á sjóðshallanum, en hann taldi, að mistalning gæti að einhverju leyti verið skýringin.

Í þessu þinghaldi lýsti ákærði því yfir, að hann óskaði eftir því, að sér yrði skipaður réttargæslumaður í málinu.

Hinn 4. nóvember 1975 kom ákærði, Jón Ellert Stefánsson, aftur fyrir dóminn ásamt réttargæslumanni sínum, Þorvaldi Lúðvíkssyni hæstaréttarlögmanni.

Aðspurður enn á ný um kæruefnið kvaðst hann enn sem fyrr ekki geta gert grein fyrir sjóðsvöntuninni. Hann kvaðst hafa orðið var við halla, þegar hann vann við uppgjör í júnímánuði 1975, ca 6—700 þús. Hann kvaðst ekki hafa fundið út, af hverju þessi halli stafaði, og aðspurður kvaðst hann ekkert hafa haft samband við endurskoðun eða yfirstjórn Pósts og síma út af því. Nánar aðspurður sagði ákærði, að möguleiki gæti verið á því, að gleymst gæti að færa sparimerki, sem hafa verið greidd út. Hann kvaðst greiða andvirði sparimerkja, sem framvísað væri, og senda þau síðan suður. Þetta færist svo á mánaðarskila-reikning til Pósts og síma og væri þá gerð athugasemd, ef eitthvað vantaði á. Ákærði sagði, að hann færði sérreikning fyrir póstávísanir og póstkröfur og sá reikningur væri sendur til endurskoðunar á 10 daga fresti, en heildarupphæð færðist á mánaðarreikninginn. Að gefnu tilefni frá réttargæslumanni sínum taldi ákærði, að einn hættulegasti skekkjuvaldurinn væri í sambandi við innheimtu afnotagjalda og fyrir umframsímtöl. Reikningar komi frá aðalskrifstofu Pósts og síma í Reykjavík ásamt gataspjöldum, sem gerð væru hjá skýrsluvélum, og hafi iðulega komið fram skekkjur, bæði ef stöðinni væru sendir reikningar, sem fara eigi í önnur umdæmi, eða upphæðir væru rangar. Alla slíka reikninga kvaðst ákærði þurfa að endursenda, en þeir væru færðir honum til skuldar. Ákærði sagði, að hugsanlegt væri, að einhverjar misfellur gætu legið í giróviðskiptum á pósthúsinu hjá sér, iðulega fari þar í gegn háar fjárhæðir. Orlof hafi allt verið greitt gegn framvísun giróseðla, sem viðkomandi aðiljar hafi fengið senda frá Póstgiróstofunni í Reykjavík. Ákærði taldi, að ekki væri búið að endurskoða giróviðskipti sín af hálfu Pósts og síma. Aðspurður sagði ákærði, að honum væri ekki gert að skila sérstökum ársreikningi til uppgjörs eftir árið, einungis sé um mánaðarreikninga að ræða.

Réttargæslumaður ákærða lýsti því yfir í samráði við skjól-stæðing sinn, að þess væri óskað, að hlutast yrði til um það, að

fram færi nákvæm endurskoðun sérfróðra manna í samvinnu við endurskoðun Pósts og síma á bókhaldi póst- og símstöðvarinnar á Hvolsvelli allt að tveim árum aftur í tímann, ef þurfa þætti.

Hinn 18. nóvember 1975 var Ragnar Á. Magnússon, löggiltur endurskoðandi, skipaður af sakadómi Rangárvallasýslu til þess að endurskoða og rannsaka bókhald símstöðvarinnar á Hvolsvelli ásamt starfsmanni frá endurskoðunardeild Pósts og síma.

Í skýrslu endurskoðanda, sem dagsett er 10. júlí 1976, segir svo: „Ég hefi lokið við að endurskoða og kanna bókhald og gögn Símstöðvarinnar á Hvolsvelli vegna ætlaðs fjáðráttarbrots Jóns Stefánssonar, fyrrum símstöðvarstjóra á Hvolsvelli, og leyfi mér í því sambandi að taka fram: Sjóðskönnun og könnun á öðrum verðmætum, sem Jón Stefánsson hafði undir höndum, var framkvæmd af starfsmönnum endurskoðunardeildar Pósts og síma í Reykjavík þann 24. september 1975. Kom þá fram verulegur sjóðsmismunur Jóni Stefánssyni í óhag. Næsta könnun þar á undan var framkvæmd af starfsmönnum endurskoðunardeildar Pósts og síma í Reykjavík þann 19. júní 1973. Kom þá fram sjóðsmismunur, eftir að tekið hafði verið tillit til athugasemda, að fjárhæð kr. 23.059,-, sem ekki var talinn verulegur.

Ég hefi yfirfarið mánaðaruppgjör Jóns Stefánssonar frá þessum tíma, þ. e. 19. júní 1973, borið þau saman við fyrirliggjandi gögn og gert afstemmingar við aðalbókhald Pósts og síma í Reykjavík. Alveg sérstaklega hefi ég yfirfarið allar leiðréttingar og millifærslur, sem haft hafa í för með sér breytingar til hækkunar eða lækkunar á mánaðarreikningum Jóns Stefánssonar. Þá hefi ég yfirfarið út- og innborganir, sem farið hafa í gegnum gíróreikning og borið þær saman við mánaðarreikninga Jóns Stefánssonar og aðalbókhald Pósts og síma í Reykjavík. Fæ ég ekki annað séð en að öll uppgjör í þessu sambandi séu samviskulega og vel unnin af endurskoðunardeild Pósts og síma og tel, að niðurstaða sú, sem þar kemur fram, sé rétt.

Samkvæmt umræddu uppgjöri er skuld Jóns Stefánssonar við Póst og síma kr. 2.108.344,-. Eru þá ekki meðtaldir símareikningar að fjárhæð kr. 65.264,-, sem Jón skuldar og taldir eru með í útistandandi símareikningum.

Eftir að hafa kannað uppgjör og gögn símstöðvarinnar á Hvolsvelli fyrir umrætt tímabil, er það álit mitt, að allar fjárreiður stöðvarinnar svo og mánaðarreikningar hafi verið í mjög lausum böndum og sýnilegt, að stöðvarstjórinn hefur ekki haft

nægilegt vald á þessum hlutum. Stöðvarstjórinn færði ekki sjóðdagbók, sem mér skilst, að honum hafi borið að gera. Bersýnilegt er í mörgum tilfellum, að stöðvarstjórinn hefur ekki gert ýmsar skekkjur í mánaðarreikningum vísvitandi. Sést það best á því, að margar skekkjur, sem hann gerir í þeim, eru honum í óhag. Ljóst virðist, að stöðvarstjórinn hefur ekki gert sér nægilega grein fyrir þeim verðmætum, sem hann hafði undir höndum og bar að skila af sér til Pósts og síma í Reykjavík. Í þessu sambandi leyfi ég mér að benda á nokkur atriði til stuðnings máli mínu.

Í nóvember 1973 sendir hann Pósti og síma í Reykjavík kr. 200.000,-. Upphæðin kemur ekki fram í mánaðarreikningi.

Í desembermánuði 1973 sendir hann Pósti og síma í Reykjavík kr. 300.000,-, sem hann færir ekki í mánaðarreikning.

Í ágústmánuði 1974 tvífærir hann peningasendingar frá sér til Pósts og síma í Reykjavík, að fjárhæð kr. 1.000.000,-. Upphæðina hafði hann áður fært sér til tekna í mánaðarreikningi fyrir júlímánuð 1974.

2. júlí 1975 fær hann sendar kr. 500.000,- frá Pósti og síma í Reykjavík til orlofsgreiðslna. Upphæðina færir hann ekki í mánaðarreikning.

Samkvæmt giróseðlaskrá nr. 4, dags. 26. mars 1974, tekur hann á móti kr. 65.771,-, sem hann færir ekki í mánaðarreikning.

Samkvæmt skrá yfir útborgað giró í júnímánuði 1975 greiðir hann kr. 213.878,-. Upphæðin kemur ekki fram í mánaðarreikningi.

Sé ekki ástæðu til þess að fjölyrða um þessi atriði frekar, en vísa til meðfylgjandi uppgjörs og gagna þar að lútandi.“

Hinn 9. september 1976 kom fyrir dóminn Ragnar Á. Magnússon endurskoðandi.

Aðspurður um endurskoðun sína á bókhaldi símstöðvarinnar á Hvolsvelli var framburður hans fyrir dóminum í samræmi við framangreinda skýrslu. Aðspurður sagði mætti, að útilokað væri að segja um það, hvenær og með hvaða hætti sjóðshallinn hafi myndast vegna þess, að ákærði hafi ekki fært sjóðbók. Einingis hafi verið um mánaðarskýrslur hans að ræða ásamt þeirra fylgiskjölum, sem ekki bera með sér neinn sjóðshalla.

Til skýringar tók mætti fram, sbr. skýrslu sína, að á mánaðarreikningi fyrir ágúst 1974 tvífærir ákærði kr. 1.000.000, sem áður var fært honum til tekna í júlímánuði s. á. Samt sem áður stemmir mánaðarreikningurinn. Mætti sagði, að af hálfu Pósts og

síma hefði ekki komið fram athugasemd varðandi þetta atriði fyrr en við könnunina í september 1975. Mætti sagði, að það væri augljóst, að ákærði hafi ávallt látið sjóðinn stemma mán-aðarlega, hvort sem það var honum í óhag eða ekki. Mætti taldi þá skýringu sennilegasta, að ákærði hefði raunverulega ekki gert sér grein fyrir því, hvaða verðmæti hann hafði undir hönd-um, og alls ekki valdið starfi sínu. Sem dæmi mætti nefna, að ákærði gerði mjög lítið af því að færa þær athugasemdir, sem bárust, inn á viðkomandi mánaðarreikninga. Mætti taldi, að eftirlit af hálfu Pósts og síma hefði verið mjög seinvirkt, eins og sjá megi af því, að endurskoðun þeirra fari ekki fram fyrr en tæpum tveimur árum eftir að fram koma verulegar misfærsl-ur hjá ákærða, þegar hann sendi Pósti og síma í Reykjavík kr. 200.000 í nóvember 1973 og kr. 300.000 í desember 1973, en færði ekki í mánaðarreikninga. Mætti sagði það sem sína per-sónulegu skoðun, að þá þegar hefði átt að hefjast handa við könn-un á rekstri stöðvarinnar. Að gefnu tilefni frá réttargæslumanni ákærða sagði mætti, að hann hefði ekki tekið saman, hver væri heildarvelta símagjalda, slíkt væri fljótlegt að kanna eftir mán-aðarreikningum. Aðspurður um það, hver væri stærsti þáttur-inn í peningalegu tilliti í rekstri stöðvarinnar, sagðist mætti ekki geta svarað því nú, en óskaði eftir fresti til athugunar á því sérstaklega, og mundi hann senda dóminum skriflegt svar við því.

Sama dag kom ákærði enn á ný fyrir dóminn. Í upphafi var honum gerð grein fyrir niðurstöðu endurskoðunar Ragnars Á. Magnússonar. Aðspurður kvaðst ákærði ekki enn gera sér grein fyrir því, hvernig sjóðsvöntunin hafi til komið. Ákærði var spurður um það, hvernig það mætti vera, að sjóðurinn hefði ávallt stemmt, þrátt fyrir að peningasendingar, sem áttu sér stað, t. d. í nóvember og desember 1973, væru ekki færðar í mánaðarreikninga, sömuleiðis hafi tvífærsla á peningasendingu til Pósts og síma, kr. 1.000.000, í ágúst 1974 ekki haft áhrif á sjóðsstöðuna. Ákærði svaraði því til, að við uppgjör á mánaðar-reikningi hverju sinni hefði hann talið í sjóði, en hins vegar hafi hann ekki talið ógreidda símareikninga um hver mánaða-mót, það hafi verið óhemju vinna að leggja saman óborgaða símareikninga kringum mánaðamót, þegar mest var að gera á stöðinni. Ákærði kvaðst því hafa fært upp án talningar upphæð í ógreidda símareikninga á mánaðarreikningi, sem nægði til, að jöfnuður fengist, og þess vegna hafi reikningarnir stemmt.

Ákærði kvaðst hafa talið hjá sér um áramót 1974—1975 og þá kannað útistandandi símareikninga og hafi þá komið fram um 5—600 þús. króna halli. Ákærði kvaðst ekki hafa kannað, í hverju þessi halli væri fólgin, eða látið vita um þetta hjá Pósti og síma. Ákærði kvaðst eftir sem áður hafa gert mánaðarreikningana þannig, að þeir stemmdu, með því að hækka útistandandi símareikninga, svo jöfnuður fengist. Ákærði sagði, að svipaður sjóðshalli hefði komið fram hjá sér við talningu í júní 1975, svo sem ákærði greindi frá í réttarhaldi þann 4. nóvember 1975. Ákærði sagði, að þegar hann hefði byrjað sem stöðvarstjóri á Hvolsvelli, hafi geymslu verðmæta, er tilheyrðu rekstri stöðvarinnar, verið mjög ábótavant. Peningar voru að vísu geymdir í læstum peningaskáp, en símareikningar voru geymdir í opnum tréhirslum eða hólum og hafi svo verið reyndar allan tímann. Hins vegar hafi póstaðgreiðslu ekki verið lokað af frá símsstöðinni fyrr en á árinu 1974, en fram til þess tíma hafi allir, sem áttu erindi á símsstöðina fram til kl. 2100 á kvöldin, getað gengið um pósthúsið að vild. Ákærði sagði, að í nokkrum tilvikum hefði hann sent aðiljum kvittaða ógreidda reikninga, en fengið greiðslu senda um hæl. Ákærði kvaðst ekki telja, að vanskil hefðu orðið af þessum sökum.

Ákærði sagði, að í einu tilfelli hefði hann sent símareikninga sem kröfulýsingu, í gjaldprotabú Hagkjörs á Hvolsvelli á sínum tíma. Þessa reikninga, sem voru að fjárhæð ca kr. 40.000, kvaðst ákærði ekki hafa fengið afhenta aftur frá skiptaráðanda. Ákærði sagði, að í þeim tilvikum, sem til sín hefðu verið sendir símareikningar, sem áttu að fara í aðra staði, hafi hann endursent Pósti og síma í Reykjavík sérstaklega í bréfi, en ekki látið þá fylgja mánaðarreikningunum. Ákærði kvaðst þó hafa dregið þessar fjárhæðir frá innkomnum tekjum.

Í viðbótarskýrslu Ragnars Á. Magnússonar, dagsettri 14. september 1976, segir svo: „Í framhaldi af endurskoðunarskýrslu minni frá 10. júlí 1976 svo og réttarhaldi í sakadómi Rangárvallasýslu þann 9. þ. m. vegna ætlaðs fjárdráttarbrots Jóns Stefánssonar, fyrrum stöðvarstjóra á Hvolsvelli, leyfi ég mér að upplýsa eftirfarandi:

1. Skrá yfir tekju- og gjaldaliði Pósts og síma á Hvolsvelli fyrir tímabilið 1. júní 1973 til 30. september 1975 fylgir hér með. Skráin er gerð af endurskoðunardeild Pósts og síma í Reykjavík skv. minni beiðni.

2. Í mánaðarreikningi fyrir júnímánuð 1974 eru endursendir

símareikningar frá stöðvarstjóranum á Hvolsvelli færðir til gjalda, sbr. skrá yfir endursenda reikninga og reikninga til innheimtu nr. 11 með kr. 44.664,-. Upphæðin sundurliðast þannig:

Vegna Hagkjörs s/f, Hvolsvelli kr. 36.010,-

Vegna Magnúsar Sigurjóns-

sonar, Bakkavelli,

Hvolhreppi

— 8.654,-

Alls kr. 44.664,-

3. Með vísun til réttarhalds í sakadómi Rangárvallasýslu, sem fram fór 4. nóvember 1975, þar sem Jón Stefánsson telur, að „einn hættulegasti skekkjuvaldurinn sé í sambandi við innheimtu afnotagjalda og fyrir umframsímtöl“, leyfi ég mér að taka fram:

Eftir að hafa kynnt mér þetta atriði sérstaklega, tel ég útilokað, að hér geti verið um skekkjuvald að ræða, svo nokkru nemi. Innheimtuskrárnar eru í tvíriti, og hefur endurskoðun Pósts og síma í Reykjavík annað eintakið. Eftir að stöðvarstjórinn á Hvolsvelli hefur yfirfarið skrárnar og gert sínar athugasemdir við þær, fer endurskoðun Pósts og síma í Reykjavík yfir þær og ber saman við hinar leiðréttu skrár stöðvarstjórans. Stöðvarstjórinn tekjufærir ekki hjá sér skrárnar fyrr en eftir að hafa gert sínar athugasemdir við þær.

Skár þessar eru allar til staðar hjá endurskoðun Pósts og síma í Reykjavík. Komi hins vegar fram, að reikningar innheimtist ekki eða eigi að innhemptast annars staðar, endursendir stöðvarstjórinn á Hvolsvelli þá til Pósts og síma í Reykjavík. Eru þeir þá til baka færðir skv. sérstökum bréfum, sbr. það, sem frá er greint hér að framan, liður 2.“

Ákærða var kynnt viðbótarskýrsla endurskoðandans fyrir dómi hinn 8. október 1976.

Hann hafði þá ekki fram að færa neinar athugasemdir. Aðspurður kvaðst ákærði engu hafa við fyrri íramburð sinn að bæta fyrir dóminum varðandi sakargiftir og málavexti.

Með bréfi ríkissaksóknara, dags. 20. október 1976, var krafist nánari rannsóknar og frekari gagnaöflunar í málinu.

Af því tilefni var m. a. aflað upplýsinga hjá póst- og síma-málastjórn um starfsferil ákærða hjá Pósti og síma, ráðningar

og/eða skipanir, svo og varðandi frávikningu úr starfi 24. september og að fullu 10. október 1975.

Í bréfi póst- og símamálastjórnarinnar, dagsettu 7. desember 1976, kemur eftirfarandi fram um starfsferil ákærða m. a.:

1. Viðgerðarstörf á ritsímaverkstæði Pósts og síma 1. október 1954 — 11. október 1959.

2. Verkleg þjálfun og viðhaldsstörf hjá fjarskiptamiðstöðinni Gufunesi 12. október 1959 — 31 júlí 1966.

3. Stöðvarstjóri Pósts og síma, Hvolsvelli, 1. ágúst 1966 — 10. október 1975.

Í bréfi þessu og fylgiskjölum þess kemur og fram, að þann 6. desember 1973 hafi ákærði fengið áminningarbréf vegna vanrækslu við tilkynningar um og innheimtu gjalda af símabúnaði. Enn fremur að honum hafi verið veitt lausn frá störfum um stundarsakir hinn 24. september 1975, þar sem í ljós hafi komið veruleg sjóðsvöntun við bókhaldsgögn stöðvarinnar við uppgjör á stöðinni á Hvolsvelli dagana 15.—17. sept. 1975. Þá kemur einnig fram, að ákærða var vikið úr stöðu að fullu frá og með 10. október 1975 vegna þess, að hann tók við tveimur ávísunum, dags. 25. sept. og 26. sept. 1975, eftir að honum hafði verið veitt lausn frá störfum um stundarsakir, en ávísanir þessar voru út gefnar á sírstöðina Hvolsvelli til greiðslu á símareikningum, framseldi þær síðan með stimpli stöðvarinnar og lagði inn á eigin reikning hinn 30. september 1975.

Áframhaldandi rannsókn málsins, þ. m. t. athugun á skattframtölum ákærða á því tímabili, er mál þetta tekur til, leiddi ekkert nýtt í ljós.

Ákærði, Jón Ellert Stefánsson, kom enn fyrir dóminn hinn 17. maí 1977.

Aðspurður um sakaratriði málsins kvaðst ákærði ekkert frekar geta upplýst þar um en hann hefði áður skýrt frá fyrir dómnum við rannsókn málsins.

Í réttarhaldi þessu var ákærða rækilega kynnt fyrri skýrslan frá endurskoðun Pósts og síma, dags. 7. október 1975, ásamt fylgiskjölum og undir hann bornir sérstaklega einstakir liðir uppgjörins, og hafði hann engar athugasemdir fram að færa. Ákærði gat þess reyndar, að hann hefði á sínum tíma yfirfarið skýrsluna ásamt endurskoðanda Pósts og síma og ekki getað fundið neitt athugasvert.

Á sama hátt var viðbótarskýrsla endurskoðunardeildar Pósts

og síma kynnt ákærða og borin undir hann, og hreyfði hann ekki efnislegum athugasemdum.

Aðspurður út í æviferil sinn sagði ákærði, að hann væri fæddur í Reykjavík 30. nóvember 1934. Ákærði kvaðst hafa búið á heimili foreldra sinna í Reykjavík, allt þar til hann kvæntist Elísabetu Ólafsdóttur árið 1956. Ákærði kvaðst hafa lokið gagnfræðastigi landsprófs á Laugarvatni árið 1951. Ákærði kvaðst hafa byrjað störf sem lausráðinn starfsmaður hjá Pósti og síma 1952 og kvaðst hafa verið fastráðinn frá og með 1. október 1954.

Aðspurður upplýsti ákærði, að síðan hann lét af starfi stöðvarstjóra Pósts og síma, Hvolsvelli, hafi hann unnið á nokkrum stöðum, fyrst á togurum, síðan í Sigöldu, og sl. vetur var ákærði 2. vélstjóri á báti frá Þorlákshöfn.

Við þingfestingu málsins fyrir sakadómi Rangárvallasýslu hinn 10. september 1977 lýsti ákærði því yfir, að hann væri reiðubúinn að standa full skil á bótakröfu Pósts og síma í máli þessu, kr. 2.108.344, ásamt vöxtum.

Hinn 11. nóvember 1977 kom fyrir dóm sem vitni Elísabet Ólafsdóttir, eiginkona ákærða.

Hún gaf skýrslu fyrir dóminum að gættum ákvæðum 89. gr. laga um meðferð opinberra mála nr. 74/1974. Vitnið skýrði frá því, að það væri starfsmaður Pósts og síma, Hvolsvelli, og hafi verið allt frá árinu 1972 eða 1973 og til þessa dags. Vitnið kvaðst fljótlega hafa farið að vinna á stöðinni og hjálpa þar til, eftir að eiginmaður þess tók við starfi stöðvarstjóra á sínum tíma.

Vitnið kvaðst hafa verið ráðið þar í hálfstarf árið 1972 eða 1973, en fullt starf um það bil mánuði eftir að eiginmaður vitnisins lét af starfi.

Aðspurt kvaðst vitnið hafa unnið við almenna afgreiðslu á póstinum allt starfstímabili sitt, en ekkert unnið á símanum. Aðspurt kvaðst vitnið ekki hafa skipt sér neitt af uppgjöri vegna stöðvarinnar á þeim tíma, sem ákærði var stöðvarstjóri.

Aðspurt um það, hvort vitnið gæti á einhvern hátt skýrt þá sjóðsvöntun, sem fram hefði komið á stöðinni, svaraði vitnið því til, að það vissi ekkert þar um.

Um gang máls þessa.

Kæra póst- og símamálastjórnarinnar vegna málsins er dagsett 10. október 1975, og þann dag hófst frumrannsókn málsins

fyrir sakadómi Rangárvallasýslu. Rannsókn var síðan háð dagana 13., 14. og 30. október og 4. nóvember þ. á.

Hinn 18. nóvember þ. á. var Ragnar Á. Magnússon, löggiltur endurskoðandi, skipaður til þess að endurskoða og rannsaka bókhald símstöðvarinnar á Hvolsvelli, og var endurskoðun hans lokið hinn 10. júlí 1976. Rannsókn var háð í málinu hinn 9. september og 8. október 1976. Var málið síðan sent ríkissaksóknara til umsagnar með bréfi, dagsettu 8. október 1976, en ríkissaksóknari endursendi málið með bréfi, dagsettu 20. sama mánaðar, með kröfu um, að málið sætti nánari rannsókn og frekari gagnaöflun.

Réttarrannsókn var háð í málinu hinn 17. maí 1977, og var málið endursent ríkissaksóknara með bréfi, dags. 9. júní, og gaf hann út í því ákæru 9. ágúst 1977.

Málið var þingfest 10. september sl., og var eftir það enn háð rannsókn í því hinn 11. nóvember sl., en þann dag fór og fram munnlegur flutningur málsins og dómataka þess.

Niðurstaða.

Ekki liggur fyrir ótvíræð játning ákærða um fjárdrátt úr sjóði símstöðvarinnar á Hvolsvelli. Hins vegar hefur hann viðurkennt, að sér hafi verið ljóst, að um sjóðsvöntun var að ræða þegar um áramótin 1974—1975.

Þá hefur ákærði játað að hafa rangfært mánaðarlegar skilagreinar sínar til Pósts og síma mánuðum saman og þannig í raun leynt sjóðsvöntuninni, eins og hún var á hverjum tíma.

Þá hefur ákærði orðið uppvís að því með notkun sinni á hlaupareikningi nr. 90 við Búnaðarbanka Íslands, Helli, að hafa blandað saman persónulegum fjárreiðum sínum og fé Pósts og síma, enda þótt honum hafi borið að halda peningum stöðvarinnar aðgreindum frá eigin fé.

Ákærði hefur ekki vefengt þær niðurstöður, sem ítarleg bókhaldsendurskoðun hefur leitt í ljós, og ekki hefur hann gefið neina haldbæra skýringu á tilurð sjóðsvöntunarinnar.

Þá hefur komið í ljós, að bókhaldsmeðferð ákærða var óreiðukennd, og m. a. færði hann ekki sjóðdagbók.

Ákærði var opinber starfsmaður.

Þegar sakargögn öll eru virt og metin, verður að telja nægilega sannað, að ákærði hafi gerst brotlegur gegn 247. gr., sbr.

138. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, svo sem í ákæru greinir.

Sakaferill ákærða hefur ekki áhrif á brot það, sem hér um ræðir, en við ákvörðun refsingar ber að líta til þess, að ákærði hefur ekki að neinu leyti greitt tjón af broti sínu. Refsing ákærða þykir hæfilega ákveðin fangelsi í 6 mánuði.

Af hálfu Pósts og síma hefur komið fram bótakrafa þess efnis, að ákærða verði gert að greiða sjóðshalla póst- og símstöðvarinnar á Hvolsvelli, sem fram kom við uppgjör 24. september 1975, með síðari athugasemdum, að fjárhæð kr. 2.108.344 auk vaxta.

Ákærði hefur viðurkennt kröfuna, og verður hún tekin til greina, en rétt þykir, að til frádráttar komi innstæða í spari-sjóðsbók nr. 1595 við Landsbanka Íslands, Hvolsvelli, að höfuðstól kr. 59.424.

Ber því að dæma ákærða til að greiða Pósti og síma skaðabætur að fjárhæð kr. 2.048.920 með 13% ársvöxtum frá 24. september 1975 til greiðsludags. Póstur og sími hefur einnig gert kröfu um greiðslu ógreiddra símareikninga úr hendi ákærða að fjárhæð kr. 65.264.

Sú krafa er máli þessu óviðkomandi, og ber því að vísa henni frá dómi. Loks ber að dæma ákærða til greiðslu alls sakarkostnaðar, þar með talin saksóknarlaun í ríkissjóð, kr. 60.000, og málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Þorvalds Lúðvíkssonar hæstaréttarlögmanns, kr. 60.000.

Uppsaga dóms þessa hefur nokkuð dregist vegna mikilla embættisanna dómarans um þessar mundir.

Dómsorð:

Ákærði, Jón Ellert Stefánsson, sæti fangelsi í 6 mánuði.

Ákærði greiði Pósti og síma í skaðabætur kr. 2.048.920 með 13% ársvöxtum frá 24. september 1975 til greiðsludags.

Kröfu Pósts og síma að fjárhæð kr. 35.264 er vísað frá dómi.

Ákærði greiði allan kostnað sakarinnar, þar með talin saksóknaralaun í ríkissjóð, kr. 60.000, og málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Þorvalds Lúðvíkssonar hæstaréttarlögmanns, kr. 60.000.

Dómi þessum ber að fullnægja með aðför að lögum.